

ЗАЛЕЖНІСТЬ МОЛОДІ ВІД ВЕБ-СЕРФІНГУ ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА

YOUTH ADDICTION TO WEB SURFING AS A SCIENTIFIC PROBLEM

Стаття присвячена актуальній проблемі впровадження у систему освіти дієвих засобів і прийомів соціально-педагогічної профілактики залежності молоді від веб-серфінгу. У статті розкрито зміст та трактування понять «інтернет-залежність», «веб-серфінг» у науковому контексті. Залежність від веб-серфінгу окреслено як поведінку особистості спрямовану на прагнення втекти від реальності та надання переваги веб-серфінгу над іншими справами (навчання, хобі, спілкування із друзями, родиною та ін.). Зазначено, що інтернет-залежність є одним із видів нехімічних техногенних залежностей, що супроводжується зміщенням мотивів особистості у напрямку віртуалізації, що в свою чергу призводить до задоволення в мережі фрустрованих потреб та викликає зміни емоційно-вольової, когнітивної та поведінкової сфер особистості. З'ясовано, що інтернет-залежність є формою девіації особистості, що проявляється у штучній зміні психологічного стану та ціннісних пріоритетів.

Зазначено, що доцільним у рамках соціально-педагогічної профілактики залежності від веб-серфінгу проводити: інформаційну роботу, яка полягає в розробці та розповсюдженні інформаційних матеріалів про шкідливі наслідки інтернет-залежності, формування теоретичних знань про користь і шкідливість використання Інтернету та проведення тренінгів, бесід, лекцій щодо безпечного користування Інтернетом, особливостей веб-залежності. Акцентовано увагу на створенні позитивного онлайн-середовища (підтримка та сприяння ініціативи щодо створення безпечних та позитивних онлайн-спільнот для молоді; співпраця з платформами та розробниками інтернет-сервісів для впровадження заходів, що спрямовані на захист користувачів від негативних впливів), розвиток у юнаків та дівчат навичок саморегуляції, поширення інформації про ресурси та служби, які можуть надавати підтримку у вирішенні проблем, пов'язаних із використанням Інтернету.

Ключові слова: інтернет-залежність, веб-серфінг, соціально-педагогічна профілактика, деструктивна поведінка.

The article is devoted to the actual problem of introducing into the education system effective means and methods of socio-pedagogical prevention of youth addiction to web surfing. The article reveals the meaning and interpretation of the concepts «Internet addiction», «Web surfing» in a scientific context. Addiction to web surfing is defined as personality behavior aimed at escaping from reality and prioritizing web surfing over other activities (study, hobbies, communication with friends, family, etc.). It is noted that Internet addiction is one of the types of non-chemical man-made addictions, which is accompanied by a shift in personal motives in the direction of virtualization, which in turn leads to the satisfaction of frustrated needs in the network and causes changes in the emotional, volitional, cognitive and behavioral spheres of the individual. It was found that Internet addiction is a form of personality deviation, which manifests itself in an artificial change in the psychological state and value priorities.

It is noted that it is expedient to carry out: information work, which consists in the development and distribution of information materials about the harmful consequences of Internet addiction, the formation of theoretical knowledge about the benefits and harms of using the Internet, and conducting trainings, discussions, lectures on safe use of the Internet, features of web addiction. Attention is focused on creating a positive online environment (support and promotion of the initiative to create safe and positive online communities for young people; cooperation with platforms and developers of Internet services to implement measures aimed at protecting users from negative influences), development of young people and girls' self-regulation skills, disseminating information about resources and services that can provide support in solving problems related to Internet use.

Key words: Internet addiction, web surfing, socio-pedagogical prevention, destructive behavior.

УДК 37.034

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/68.2.35>

Тернопільська В.І.,

докт. пед. наук, професор,
професор кафедри соціальної освіти
та соціальної роботи
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

Житник В.В.,

магістрантка кафедри соціальної освіти
та соціальної роботи
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Реформування національної освіти актуалізує потребу наукового осмислення та впровадження в сучасну систему освіти дієвих засобів і прийомів соціально-педагогічної профілактики, спрямованих на запобігання залежності молоді від веб-серфінгу. Всупереч потребам особистості та очікуванням суспільства сучасні обставини (воєнний стан, загострення соціально-економічної ситуації, нівелювання низки духовно-моральних цінностей суспільства, відсутність належного контролю за відеопродукцією в засобах масової інформації) провокують у молоді інтернет-залежність, зокрема, веб-серфінг, що чинить згубний вплив на її психофізичний та особистісний розвиток.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Виявлення особливостей виникнення та прояву

інтернет-залежності досліджували В. Білоуценко, Т. Вакуліч, Р. Горбатюк, Д. Грінфілд, Дж. Грохот, Р. Девіс, О. Камінська, Т. Карабіна, Дж. Сулер, К. Янг та ін. Проблема залежності дітей та молоді від веб-серфінгу розглядали Т. Акименко, Р. Горбатюк, А. Коброслі, Н. Козлова, І. Киричок, Н. Марченко та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Наявність значного інтересу до проблеми соціально-педагогічної профілактики залежності від веб-серфінгу особистості та відсутність фундаментальних досліджень вказаного напрямку зумовили необхідність організації дослідницької діяльності.

Метою статті є розгляд сутнісних характеристик залежності молоді від веб-серфінгу та особливостей соціально-педагогічної профілактики такої залежності.

Виклад основного матеріалу. Залежність від веб-серфінгу розглядаємо як поведінку особистості спрямовану на прагнення втекти від реальності та надання переваги веб-серфінгу над іншими справами (навчання, хобі, спілкування із друзями, родиною та ін.). Характеризуючи поняття «веб-серфінг» необхідно звернутись до категорії «інтернет-залежність». Зазначимо, що залежна поведінка особистості є значущою соціально-психологічною проблемою, оскільки вона може призводити до негативних наслідків у різних сферах життєдіяльності, таких як втрата інтересів, зниження працездатності, конфлікти з оточенням тощо.

Т. Безсонова у своїх працях зазначає, що інтернет-залежність – один із видів нехімічних техногенних залежностей, що супроводжується зміщенням мотивів особистості у напрямку віртуалізації, що в свою чергу призводить до задоволення в мережі фрустрованих потреб та викликає зміни емоційно-вольової, когнітивної та поведінкової сфер особистості [3, с. 119]. Можемо стверджувати на інтернет-залежності як хворобливому бажанні особистості постійно перебувати в цифровому, віртуальному середовищі й, відповідно, відчутті дискомфорту за умови його відсутності.

Своєю чергою І. Кужель визначає інтернет-залежність як форму девіації особистості, що проявляється у штучній зміні психологічного стану та ціннісних пріоритетів. Ця зміна відбувається внаслідок фокусування уваги на комп'ютерній та віртуальній діяльності, яка заміщує реальне життя або допомагає уникнути відповідальності, сприяє вирішенню складних проблем, пошуку шляхів їх розв'язання. Ця форма задовольняє потребу молоді у виявленні емоцій у змодельованих віртуальних ситуаціях та компенсує дефіцит соціальних контактів, соціальних домагань та прямого спілкування з однолітками та в сімейному середовищі [7, с. 86]. Безперечно інтернет-залежного приваблює, перш за все, створення власного віртуального світу, який є недосяжний для інших та високий рівень самостійності у розв'язанні будь-яких проблем, можливість бути й здаватися таким, яким бажаєш.

При цьому сучасні дослідники виокремлюють такі основні види інтернет-залежності: 1) нав'язливий веб-серфінг – постійні подорожі Всесвітньою павутиною, пошук інформації; 2) пристрасть до віртуального спілкування і віртуальних знайомств – великі обсяги листування, постійна участь в чатах, веб-форумах, надмірність знайомих і друзів в мережі; 3) ігрова залежність – нав'язливе захоплення комп'ютерними іграми в мережі; 4) нав'язлива фінансова потреба – гра в мережі в азартні ігри, непотрібні покупки в інтернет-магазинах або постійна участь в інтернет-аукціонах [6, с. 96].

Оскільки метою нашого дослідження є розгляд сутнісних характеристик веб-серфінгу, зазначимо, що веб-серфінг у словниках трактується як «... відвідування веб-сайтів, пошук інформації в мережі інтернет. А залежність від веб-серфінгу – деструктивна поведінка особистості, що виражається у прагненні втекти від реальності й штучно змінити свій психічний стан шляхом фіксації уваги на Інтернет-ресурсах, пошуках інформації на просторах Інтернету» [4].

Залежність від інтернет-серфінгу виявляється у формі компульсивного перегляду та навігації інтернетом, коли особистість активно шукає будь-яку інформацію, оскільки сам процес «блукання» мережею приносить задоволення. Цей вид залежності також може включати цілеспрямований пошук інформації для навчання чи особистої діяльності, який перетворюється на самоціль та може стати складовою трудоголізму, як форми нехімічної залежності. Водночас не варто діагностувати інтернет-залежність у кожної особи, яка отримала доступ до всесвітньої мережі. Є нормальним те, що молодь черпає інформацію з інтернету, спілкується через соціальні мережі, оскільки ми живемо в еру цифрових технологій, де багато процесів дійсно простіше й зручніше здійснювати віртуально. Разом з тим, на думку вчених, варто турбуватися, якщо: віртуальне спілкування для особи стало пріоритетнішим, ніж реальне; спостерігається порушення сну, апетиту та режиму дня; особа стає схильною до частих перепадів настрою, реагує неадекватно (агресивно) на прохання вимкнути комп'ютер; за відсутності можливості бути онлайн особа переживає тривогу, відчуває пригнічення і постійно думає про справи в мережі; ігнорування домашніх обов'язків, навчання, важливих особистих зустрічей під час використання Інтернету; нехтування власним здоров'ям, скорочення часу сну через використання Інтернету [2, с. 51].

Основними характеристиками залежності особистості від веб-серфінгу, за Т. Акименко, є: 1) обрання Інтернету перед іншими активностями: особа віддає перевагу веб-серфінгу над іншими важливими або необхідними справами, такими як навчання, хобі, спілкування з родиною та друзями; 2) недостатність контролю над використанням Інтернету: залежна особа має труднощі в обмеженні часу, який вона витрачає в Інтернеті, навіть якщо вона свідомо негативних наслідків; 3) фізичні та психологічні симптоми: можуть виникати фізичні проблеми, зокрема із зором, недоїдання, а також психічні симптоми, наприклад, роздратованість, тривога або депресія, при відсутності можливості використовувати Інтернет; 4) зниження соціальної активності: залежність від веб-серфінгу може впливати на соціальні відносини, знижуючи кількість часу, який особа

проводить з реальними людьми або важливими соціальними подіями [1, с. 6].

Отже, залежність від веб-серфінгу негативно впливає на всі аспекти людського життя, зокрема, і на молодь, призводячи до формування особистісних деформацій та дисгармонії особистості. Ця залежність руйнує соціальні зв'язки юнаків і дівчат, викликаючи їх повне занурення у віртуальну реальність, що відбивається на зміні характеру, емоційно-вольовій сфері та здатності до самоконтролю. Як результат, можуть виникати емоційна нестабільність, дратівливість та неадекватна поведінка.

Відтак, головними причинами виникнення залежності до веб-серфінгу у молоді визначаємо емоційну незрілість, неадекватний рівень домагань та відсутність критичного погляду на власні можливості, проблеми у міжособистісному спілкуванні, обмежену толерантність до фрустрацій, схильність до регресивної поведінки, наявність тривоги та депресії.

У зв'язку з цим, залежність юнаків і дівчат від веб-серфінгу пов'язана із порушеннями міжособистісної взаємодії, зокрема з батьками, педагогами та ровесниками. Стимули, що спонукають їх занурюватися у віртуальний світ подій, включають неможливість задоволення основних потреб молодшої людини у визнанні, повазі та любові від близького оточення (батьків, однолітків); заборони бажаного, перешкоди на шляху досягнення мети; образи та обмани; невміння або небажання відповідати за свої слова, дії та вчинки у реальному житті та інші аспекти. Тому одна з пріоритетних потреб юнацького віку – потреба у спілкуванні – реалізується здебільше у всесвітньому інформаційному просторі, що й призводить до формування високого рівня залежності від веб-серфінгу. Характерними наслідками залежності молоді від веб-серфінгу є неадекватна самооцінка, низька когнітивна диференційованість образу «Я», знижена здатність до рефлексії, складність регулювання свого емоційного стану, відсутністю конкретних інтересів, переважання інфантильних гедоністичних установок.

Своєю чергою шанси щодо формування Інтернет-залежності зменшуються, якщо: 1) у сім'ї присутня атмосфера дружелюбності, спокою, комфорту та довіри; 2) у юнаків і дівчат є інтереси та захоплення; 3) юнаки і дівчата вміють налагоджувати позитивні відносини з оточуючими; 4) юнаки і дівчата вміють ставити перед собою хоча б найменші цілі [8, с. 29].

Бачиться особливо суттєвим, у рамках соціально-педагогічної профілактики залежності від веб-серфінгу проводити: інформаційну роботу, яка полягає в розробці та розповсюдженні інформаційних матеріалів про шкідливі наслідки інтернет-залежності, формування теоретичних знань про

користь і шкідливість використання Інтернету та проведення тренінгів, бесід, лекцій щодо безпечного користування Інтернетом, особливостей веб-залежності. Важливим також є створення позитивного онлайн-середовища (підтримка та сприяння ініціативи щодо створення безпечних та позитивних онлайн-спільнот для молоді; співпраця з платформами та розробниками інтернет-сервісів для впровадження заходів, що спрямовані на захист користувачів від негативних впливів), розвиток у юнаків і дівчат навичок саморегуляції, доступу до психологічної допомоги для тих, хто вже зіштовхнувся із симптомами інтернет-залежності; поширення інформації про ресурси та служби, які можуть надавати підтримку у вирішенні проблем, пов'язаних із використанням Інтернету. Слід наголосити на співпраці з батьками для надання рекомендацій про взаємини, спілкування в сім'ї та особливості користування дитиною Інтернетом для збереження психічного й соціального здоров'я.

Висновки. Отже, основними передумовами профілактики залежності молоді від веб-серфінгу є ознайомлення із системою теоретичних знань про таку залежність, її вплив на ментальне здоров'я, активізація навчальної діяльності юнаків і дівчат, формування вмінь протидіяти факторам, які зумовлюють комп'ютерну залежність, сприяння їх реальному спілкуванню з ровесниками. При цьому соціально-педагогічна профілактика має бути комплексною і спрямованою на розвиток різних аспектів особистості молодшої людини, а також на створення умов для формування у неї позитивних інтернет-звичок.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Акименко Т. Інтернет-залежність серед підлітків: ознаки та шляхи подолання. *Педагогіка і психологія*. 2020. № 5. С. 6–9.
2. Атаманчук Н. Інтернет-залежність і механізми психологічного захисту підлітків. *Проблеми сучасної психології*. № 219. (30). С. 51–60.
3. Безсонова Т. В. Профілактика інтернет-залежності старших школярів. *Проблеми і дискусії*. 2019. С. 119–122.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. VIII, 1728 с.
5. Довідник з виховної роботи зі студентами / В. І. Тернопільська, Т.В. Коломієць, І. О. Піонтківська та ін. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. 264с.
6. Костю С. Й., Сіладі Н. Є. Інтернет-залежність як актуальна проблема сучасної молоді. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Карпатська вежа*. 2017. – № 23. С. 96–101.
7. Кужель І. Ю. Інтернет-залежність як актуальна проблема сучасної школи. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Педагогічні науки*. 2015. №. 124. С. 86–89.
8. Мілютіна К. Л. Користування комп'ютером як задоволення базових

9. Тернопільська В.І. Теоретичні засади реалізації ціннісного підходу до виховання особистості. *Нові технології навчання: наук.-метод зб.* 2016. Вип. 88. ч.2. С. 21-25.

10. Ternopilska V., Vasylyeva-Khalatnykova M., Chuiko O., Bakhov I., Chernukha N. Social Rehabilitation Practices of Inclusion In The Educational Process

In Working With Children With Disabilities. *PROPOSITOS Y REPRESENTACIONES.* 2021. Issue: 9.

11. Ternopilska V., Guk O., Zavhorodnia, Y., Ryzhykov V., Chernukha N. Variants of the educational paradigm in training of managers. *Revista ESPACIOS.* 2019. Vol. 40 (29). Pp. 9.